

A man with a beard and a woman are looking at a document together. The man is holding the document and pointing at it, while the woman is looking at it with a concerned expression, her hand near her face. They are in an office setting.

DLACZEGO POLAKOM GROZI WYKLUCZENIE FINANSOWE ?

RAPORT

Fundacja Rozwoju
Rynku Finansowego

Agnieszka Wachnicka, Prezes Fundacji Rozwoju Rynku Finansowego

Obniżenie maksymalnych kosztów pozaodsetkowych dla kredytów konsumenckich w czasie pandemii sprawiło, że chociaż kredyt stał się tańszy, to przede wszystkim stał się mniej dostępny, szczególnie dla osób najbardziej narażonych na wykluczenie finansowe. Istnieje silna obawa, że w wyniku ponownego drastycznego obniżenia limitu kosztów pozaodsetkowych, bez jakichkolwiek wyliczeń jak wpłynie to na dostępność oferty kredytowej z legalnych źródeł, czyli banków, SKOK-ów i firm pożyczkowych, duża część polskich konsumentów zostanie wypchnięta poza regulowany rynek, cofając poziom ochrony konsumentów o lata.

Piotr Badura, wiceprezes zarządu CRIF Polska

Z analizy ponad 7 mln weryfikacji zdolności kredytowej dla ponad 900 tys. konsumentów wynika, że po wejściu w życie tzw. ustawy antylichwiarskiej liczba klientów obsługiwanych przez instytucje pożyczkowe zmniejszy się o około 60-70 proc. w porównaniu z liczbą Polaków, którzy otrzymują pożyczki na obecnych warunkach. Należy zastanowić się, co stanie się z resztą klientów, którzy nie będą w stanie pozyskać finansowania.

Michał Herde, prezes warszawskiego oddziału Federacji Konsumentów

Nasze doświadczenie uczy, że gdy nie znajdą go w legalnym źródle, trafią do szarej strefy. To z kolei sprawi, że poziom ich ochrony drastycznie spadnie, ponieważ w szarej strefie nikt nie przestrzega obowiązujących od 2011 r. przepisów ustawy o kredycie konsumenckim. Ponad połowa respondentów zakłada, że ich poziom życia obniży się w ciągu najbliższych trzech miesięcy. Druga zmiana, na którą warto zwrócić uwagę, to cel zobowiązań finansowych. 35 proc. badanych deklaruje, że ewentualne zobowiązania finansowe jakie podejmą, będą przeznaczać na bieżące wydatki. Może to wskazywać na to, że w najbliższym czasie konsumenci będą potrzebować zwiększonego dostępu do legalnego finansowania

Prace legislacyjne związane z uchwaleniem tzw. ustawy antylichwiarskiej ponownie nabrały tempa. Obok wielu dobrych i potrzebnych zmian dokument obniża niemal trzykrotnie limit kosztów pozaodsetkowych doliczanych do kredytów z obecnych 55 proc. do 20 proc. Tak szeroko zakrojone zmiany znacząco wpłyną na rynek finansowy, a w szczególności rynek pożyczkowy, konsumentów oraz polską gospodarkę. Od wielu miesięcy środowiska ekspertów rynku finansowego alarmują, że za propozycjami zawartymi w ustawie antylichwiarskiej nie szły żadne analizy ich konsekwencji - nie tylko dla branży finansowej, ale przede wszystkim dla konsumentów. Na żadnym etapie prac nie powstała ocena skutków tej regulacji.

Raport „Dlaczego Polakom grozi wykluczenie finansowe?” przygotowany przez europejskiego dostawcę informacji kredytowej - CRIF, najstarszą organizację konsumencką w Polsce- Federację Konsumentów oraz Fundację Rozwoju Rynku Finansowego, reprezentującą czołowe instytucje pożyczkowe w Polsce, zawiera analizę społeczno-ekonomiczną skutków wejścia w życie nowych przepisów dotyczących kredytu konsumenckiego, udzielanego Polakom przez banki, SKOK-i oraz firmy pożyczkowe. Publikacja pokazuje znaczący wpływ projektowanych zmian w zakresie limitu kosztów pozaodsetkowych na dostępność finansowania dla konsumentów, a także na cały rynek pożyczkowy w Polsce.

Raport składa się z trzech części:

- badania nastrojów i doświadczeń konsumentów na rynku finansowym,
- analizy wpływu projektowanych zmian w zakresie limitu kosztów pozaodsetkowych na dostępność legalnego finansowania,
- analizy poziomu ochrony klientów branży finansowej.

Badanie nastrojów konsumentów, przeprowadzone przez Federację Konsumentów pokazuje, że potrzeby pożyczkowe Polaków nie tylko nie maleją, ale wręcz mogą się zwiększyć - oznacza to prawdopodobieństwo poszukiwania przez nich finansowania. Dodatkowo, sytuacja makroekonomiczna i geopolityczna wymusza na Polakach większe koszty życia. 4 na 5 badanych odnotowało zwiększenie się opłat i rachunków w gospodarstwie domowym w ciągu ostatnich 12 miesięcy. Zmiany na gorsze dotkliwiej odczuwają osoby powyżej 55 roku życia – aż 83 proc. wskazało wzrost kosztów utrzymania. Badania Federacji Konsumentów pokazują, że nie ma perspektyw na poprawę tej sytuacji.

Jak wynika z analizy CRIF, planowane zmiany regulacyjne w różnym stopniu wpłyną na pożyczki o różnych kwotach – czym większa wysokość pożyczki tym większe ograniczenie ich udzielania. Z tego powodu **prawdopodobnie radykalnie zmniejszy się również wysokość udzielonej kwoty pożyczki, a potrzeby konsumentów szukających finansowania na wyższe kwoty nie będą zaspokojone.**

Z analizy obecnego stanu ochrony polskich konsumentów wynika, że **od 2011 roku mamy do czynienia z uregulowaniem rynku kredytów konsumenckich**, w tym pożyczek za pośrednictwem banków, SKOK-ów i legalnych firm pożyczkowych. Analiza pokazuje także, że **działalność instytucji pożyczkowych uległa profesjonalizacji**, co potwierdzają oficjalne dane. W 2021 r. liczba skarg do Rzecznika Finansowego na instytucje pożyczkowe spadła o 35 proc. w porównaniu z 2020 r. Natomiast skarg związanych z oprocentowaniem i kosztami kredytu konsumenckiego w 2021 r. było pięć razy mniej niż rok wcześniej.

NASTROJE I DOŚWIADCZENIA POLSKICH KONSUMENTÓW NA RYNKU FINANSOWYM

Raport z badania dla Federacji Konsumentów
ABR SESTA, październik 2022.

WNIOSKI

Ponad połowa respondentów stwierdziła, że sytuacja finansowa ich gospodarstwa domowego pogorszyła się w ciągu ostatniego roku.

Ponadto, co 3. badany wskazał odpowiedź "Trudno powiedzieć". Tym samym odsetek osób, które odnotowały poprawę sytuacji materialnej jest niewielki (11%).

4 na 5 badanych odnotowało wzrost opłat i rachunków w gospodarstwie domowym w ciągu ostatnich 12 miesięcy, natomiast problemy ze spłatą stałych miesięcznych zobowiązań dostrzega co 6. badany.

Prawie połowa badanych stwierdziła, że w najbliższych 3 miesiącach poziom życia ich rodzin się obniży, co 3. osoba prognozuje brak istotnych zmian.

8 proc. osób deklaruje chęć wzięcia pożyczki w celu utrzymania dotychczasowego poziomu życia, a co 4. badany nie wyklucza podjęcia zobowiązania finansowego w razie potrzeby.

Osoby deklarujące chęć podjęcia zobowiązania finansowego najczęściej chcą przeznaczyć środki na bieżące wydatki (35%), opłaty rachunków (31%) oraz remont mieszkania (28%).

Niskie raty do spłaty oraz niski łączny koszt kredytu to najczęstsze kryteria wyboru kredytu – połowa badanych wskazała te odpowiedzi.

Regularnie oszczędza co 3. badany, natomiast co 5. osoba wszystkie środki przeznacza na bieżące potrzeby.

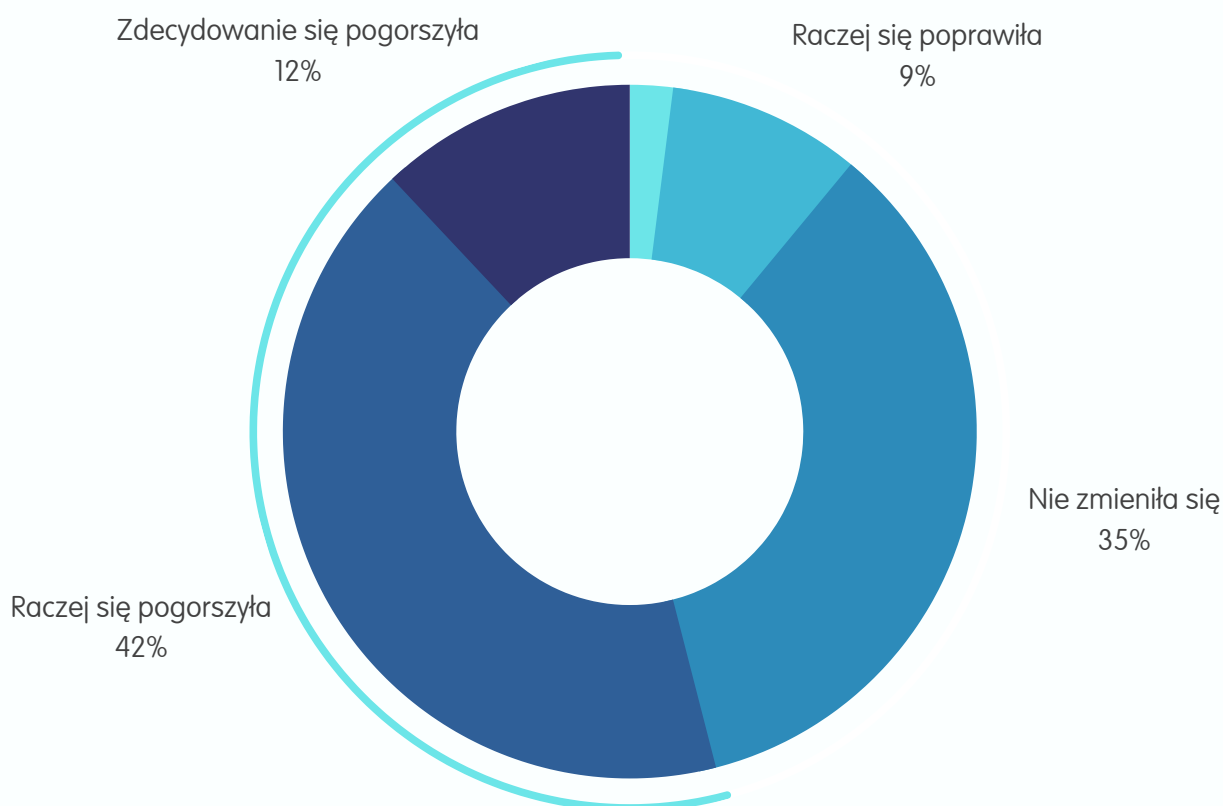
Co 4. badany utrzymałby się z oszczędności zaledwie miesiąc, natomiast prawie 60% osób przewiduje załamanie się budżetu domowego w ciągu kwartału.

SYTUACJA GOSPODARSTW DOMOWYCH CORAZ TRUDNIEJSZA

Ponad połowa respondentów (54%) stwierdziła, że sytuacja ich gospodarstwa domowego pogorszyła się w ciągu ostatniego roku. Na trudną sytuację częściej wskazują osoby powyżej 55 roku życia (66%). Na pogorszenie sytuacji częściej od innych wskazywały osoby o skromnej sytuacji materialnej (81%), natomiast tylko co 4. osoba (24%) o dobrej sytuacji finansowej odczuła zmianę na gorsze. Kobiety istotnie częściej od mężczyzn wskazywały odpowiedź „Zdecydowanie się pogorszyła” (14% vs. 9%).

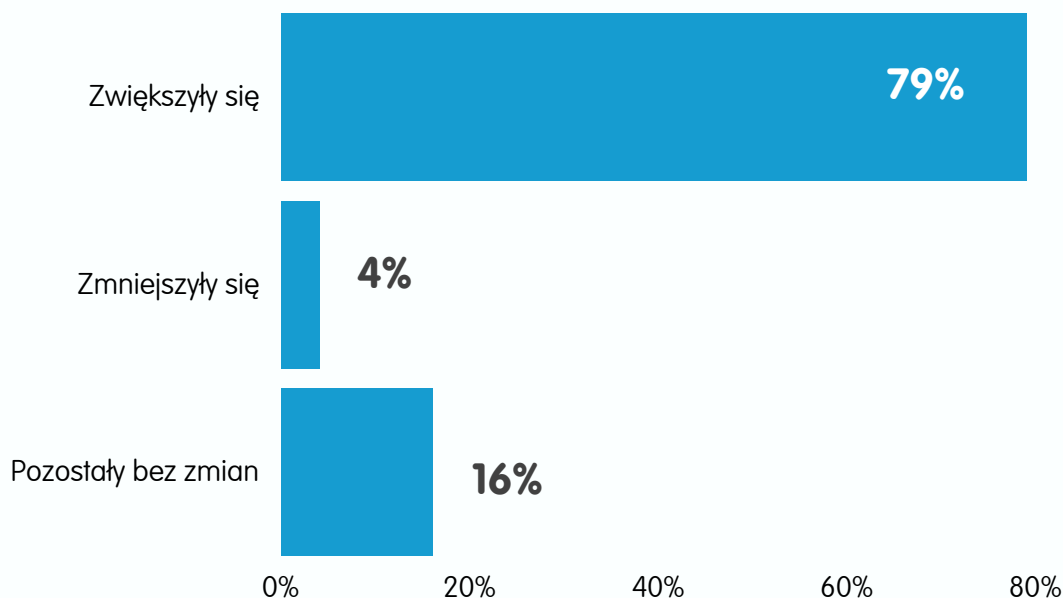
Ponadto osoby wskazujące pogorszenie sytuacji materialnej w dalszej części badania istotnie częściej zaznaczały, że ich miesięczne zobowiązania wzrosły, pojawiły się problemy ze spłatą stałych zobowiązań oraz istotnie częściej prognozują, że ich poziom życia w ciągu najbliższych trzech miesięcy się obniży.

**Zmiana sytuacji finansowej gospodarstwa domowego
w ciągu ostatniego roku**

Wykres 1 P1. Czy w ostatnim roku sytuacja finansowa Pana/i gospodarstwa domowego...?
Podstawa: wszyscy respondenci N=1024

Zmiana zobowiązań/opłat w gospodarstwie domowym

Wykres 2 P2. Czy w ostatnich 12 miesiącach zobowiązania, takie jak rachunki, opłaty, raty kredytów itp. Pana/i gospodarstwa domowego uległy zmianie?

Podstawa: wszyscy respondenci N=1024

4 na 5 badanych w ciągu ostatnich 12 miesięcy odnotowało zwiększenie się opłat, rachunków w gospodarstwie domowym. Zaledwie 4% uważa, że ich miesięczne koszty życia zmniejszyły się w ciągu ostatniego roku.

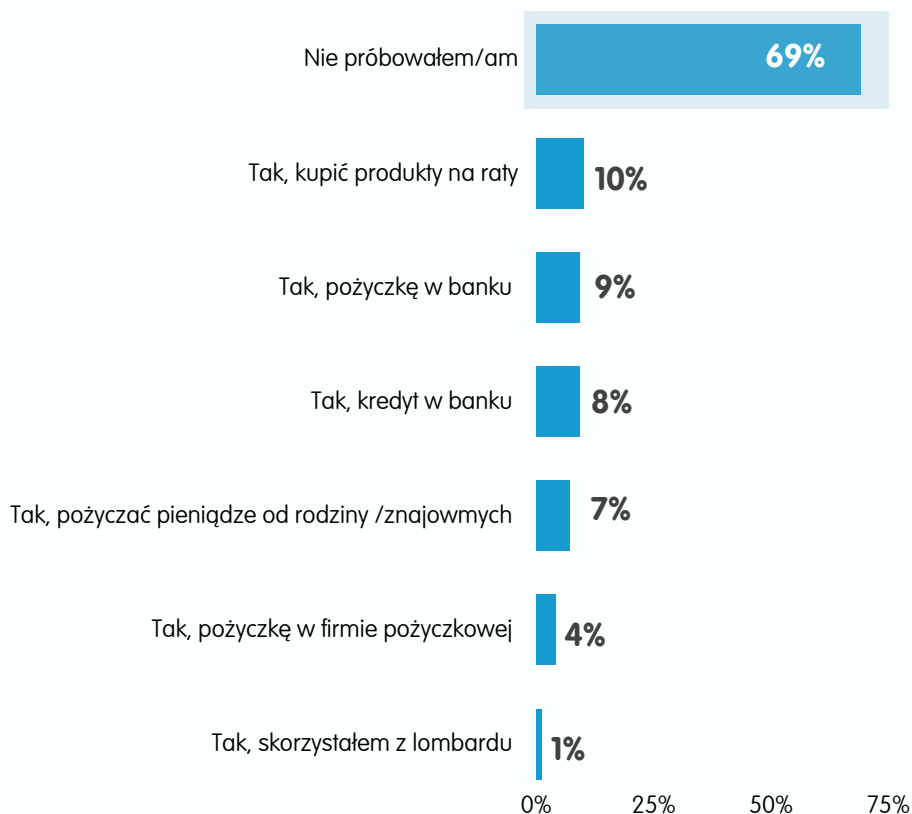
Zmiany na gorsze dotkliwiej odczuwają osoby powyżej 55 roku życia – 83% wskazało wzrost kosztów utrzymania, podczas gdy w grupie osób w wieku 18-35 lat odsetek ten wyniósł 74%.

Problemy ze spłatą stałych miesięcznych zobowiązań dostrzega co 6. badany. Co ciekawe, pomimo tego, że osoby powyżej 55. roku życia we wcześniejszych pytaniach znacznie częściej wskazywały na pogorszenie sytuacji materialnej oraz wzrost zobowiązań miesięcznych, jednocześnie rzadziej od osób młodszych borykają się z problemami ze spłatą swych zobowiązań. (55 lat i więcej - 75% wskazań odpowiedzi Nie; 18-34 lat - 65%; 45-54 lat - 66%).

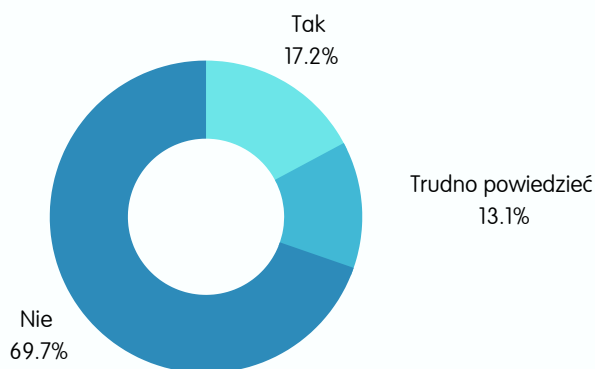
Osoby o słabszej sytuacji finansowej istotnie częściej wskazywały na problemy ze spłatą miesięcznych zobowiązań (39%) w porównaniu do badanych, którzy wskazywali na średnią (13%) oraz dobrą sytuację materialną (6%).

Próba zaciągnięcia kredytu, pożyczki lub innego zobowiązania finansowego w ciągu ostatnich 12 miesięcy

Wykres 4 P4. Czy w ostatnich 12 miesiącach starał/a się Pan/i zaciągnąć kredyt, pożyczkę lub inne zobowiązania finansowe? Podstawa: wszyscy respondenci N=1024

Wystąpienie problemów ze spłatą stałych zobowiązań miesięcznych w ciągu ostatnich 12 miesięcy

Wykres 3 P3. Czy w ostatnich 12 miesiącach w Pana/Pani gospodarstwie domowym pojawiły się problemy ze spłatą stałych zobowiązań miesięcznych? Podstawa: wszyscy respondenci N=1024

Osoby, których sytuacja finansowa się nie pogorszyła, nie odczuły wzrostu opłat oraz nie miały problemów ze spłatą miesięcznych zobowiązań, istotnie częściej wskazywały, że nie próbowały wziąć pożyczki w jakiegokolwiek formie.

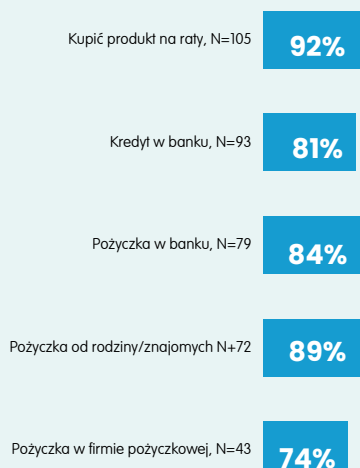
Tę odpowiedź częściej wskazywały także osoby powyżej 55. roku życia (77%), o dobrej sytuacji materialnej (76%) oraz oszczędzające (70%). Poniżej przedstawiono zmienne demograficzne badanych, którzy próbowali bądź nie próbowali wziąć pożyczki w ciągu ostatniego roku. Różnice istotne statystycznie zostały oznaczone zielonymi strzałkami.

		Nie próbowałem brać pożyczki	Tak, próbowałem wziąć pożyczkę
Płeć	Kobieta	53%	52%
	Mężczyzna	47%	48%
Wiek	18-34	24%	30% ↑
	35-54	36%	44% ↑
	55-80	40% ↑	26%
Wykształcenie	Gimnazjalne lub niższe	3%	4%
	Zasadnicze zawodowe	9%	14% ↑
	Średnie	48%	48%
	Wyższe	39%	34%
Wielkość miejscowości	Wsie i miejscowości do 9 999	46%	43%
	Miejscowość od 10 do 49 tys.	19%	18%
	Miejscowość od 50 do 199 tys.	15%	23% ↑
	Miejscowość powyżej 200 tys.	21% ↑	15%
Sytuacja materialna	Skromna	20%	30% ↑
	Średnia	55%	53%
	Dobra	25% ↑	17%
Posiadanie dzieci	Mam dzieci	39%	59%
	Nie mam dzieci	61%	41%
Aktywność zawodowa	Aktywni zawodowo	53%	72% ↑
	Nieaktywni zawodowo	47% ↑	28%

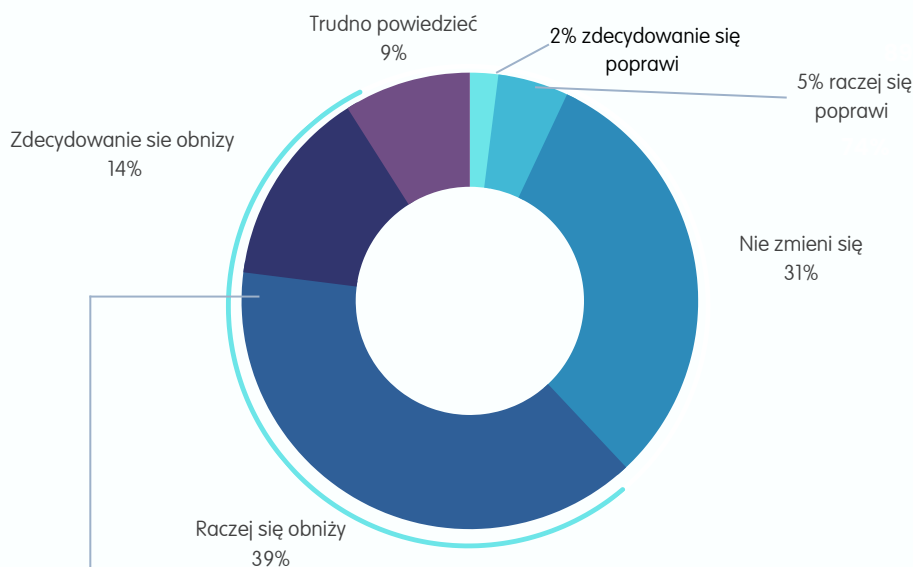
Tabela 1 P4. Czy w ostatnich 12 miesiącach starał/a się Pan/i zaciągnąć kredyt, pożyczkę lub inne zobowiązania finansowe? Podstawa: wszyscy respondenci N=1024

Niemal wszyscy, którzy próbowali uzyskać zakup produktu na raty, otrzymali tę formę finansowania (92%). Podobny odsetek badanych 9 na 10 starających się otrzymał pożyczkę od rodziny. Aż 3 na 4 badanych otrzymało finansowanie w firmie pożyczkowej. Niespełna 8% badanych pomimo starań nie otrzymało żadnej pożyczki. Ponad połowa badanych prognozuje obniżenie stopy życiowej w ciągu najbliższych trzech miesięcy.

Odsetek osób, którym udało się uzyskać daną formę pożyczki

Przewidywana zmiana poziomu życia w ciągu najbliższych trzech miesięcy

Wykres 6 P6. Czy uważa Pan/i, że w najbliższych 3 miesiącach poziom życia Pana/i rodziny się obniży? Podstawa: wszyscy respondenci N=1024

53 proc. badanych twierdzi, że ich poziom życia w ciągu trzech miesięcy się obniży.

Optymistyczne odpowiedzi, prognozujące poprawę sytuacji, stanowiły niewielki odsetek wśród badanych (7%).

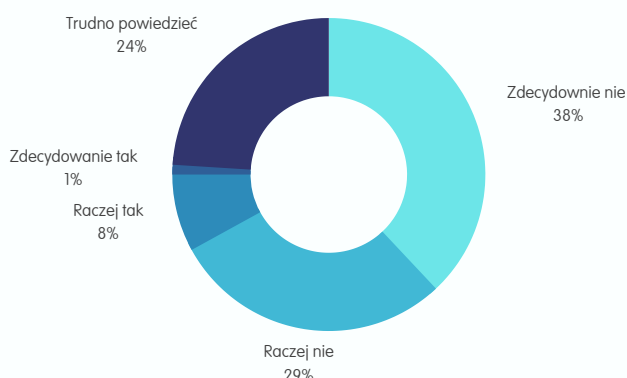
Kobiety bardziej pesymistycznie od mężczyzn podchodzą do przyszłości – istotnie częściej wskazywały odpowiedź "Zdecydowanie się obniży" (16% vs. 11%). Osoby w wieku 55 lat i więcej znacznie częściej wskazywały odpowiedź "Raczej się obniży" (51%). Pogorszenie sytuacji przewidują także osoby o słabszej sytuacji materialnej – aż 35% z nich wskazało odpowiedź "Zdecydowanie się obniży". Co zrozumiałe, pesymistyczne spojrzenie w przyszłość częściej przejawiają osoby, które we wcześniejszej części badania wskazały, że ich sytuacja finansowa się pogorszyła, zobowiązania wzrosły oraz wystąpiły problemy z regulowaniem płatności.

Pomimo pesymistycznych prognoz dotyczących zmiany stopy życiowej, tylko 8% osób deklaruje chęć wzięcia pożyczki aby utrzymać dotychczasowy poziom życia, jednak co czwarty badany udzielił odpowiedzi "Trudno powiedzieć", nie wykluczając tym samym podjęcia zobowiązania finansowego w razie potrzeby.

Co zrozumiałe, pesymistyczne spojrzenie w przyszłość istotnie częściej przejawiają osoby, które we wcześniejszej części badania wskazały, że ich sytuacja finansowa się pogorszyła, zobowiązania wzrosły oraz wystąpiły problemy z regulowaniem płatności.

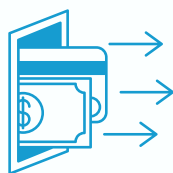
Zaciągnięcie pożyczki częściej rozważają mężczyźni – 3% wskazało odpowiedź "Zdecydowanie tak", podczas gdy wśród kobiet odsetek ten wyniósł 1%. Możliwość podjęcia zadłużenia częściej odrzucają osoby w wieku 55 lat i więcej – 49% z nich wskazało odpowiedź "Zdecydowanie nie".

Przewidywane zaciągnięcie zobowiązań finansowych w ciągu najbliższych trzech miesięcy

57% badanych nie przewiduje zaciągnięcia zobowiązania finansowego

w najbliższych trzech miesiącach, a 31% z nich jako cel zobowiązania finansowego wskazuje bieżące wydatki

Cel przewidywanego zobowiązania finansowego

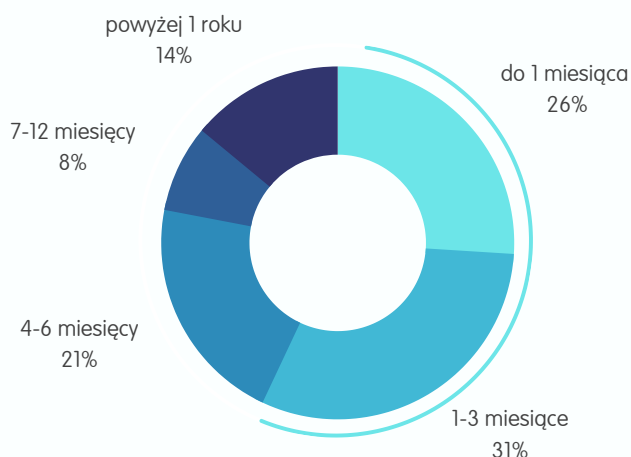
Badani zapytani o możliwość podjęcia zobowiązań finansowych w ciągu najbliższych trzech miesięcy udzielili podobnych odpowiedzi jak w poprzednim pytaniu – różnice są bardzo niewielkie. Podobnie jak w poprzednim badaniu, możliwość wzięcia pożyczki odrzucają istotnie częściej osoby powyżej 55. roku życia (47%).

Co trzeci badany planuje wziąć pożyczkę na bieżące wydatki – istotnie częściej byli to badani, którzy nie oszczędzają (64%), posiadający problem ze spłatą bieżących zobowiązań (55%) oraz o słabszej sytuacji materialnej (65%).

Osoby słabiej sytuowane materialnie istotnie częściej chcą także przeznaczyć środki na spłatę rachunków (55%). Natomiast osoby deklarujące poprawę sytuacji materialnej chcą istotnie częściej sfinansować organizację świąt (40%).

Wielkość oszczędności (na jak długo wystarczą)

57% ankietowanych deklaruje posiadanie oszczędności wystarczających do trzech miesięcy

Co czwarty badany utrzymałby się z oszczędności miesiąc, natomiast prawie 60% osób przewiduje w ciągu kwartału załamanie się budżetu domowego.

Większości Polaków zgromadzone oszczędności wystarczają na maksymalnie trzy miesiące. Odpowiedź "do 1 miesiąca" istotnie częściej wskazywały osoby z wykształceniem zawodowym (41%) i średnim (27%) niż wyższym (18%) oraz ze słabą (52%) i średnią (22%) sytuacją materialną.

Oprócz tego, podobnie jak w poprzednim pytaniu zidentyfikowano, że istotnie częściej są to osoby, które wskazały, że ich sytuacja finansowa w ciągu ostatniego roku pogorszyła się, pojawiły się problemy ze spłatą bieżących zobowiązań oraz przewidują obniżenie się poziomu życia w ciągu najbliższych trzech miesięcy.

Kryteria wyboru oferty kredytu/pożyczki

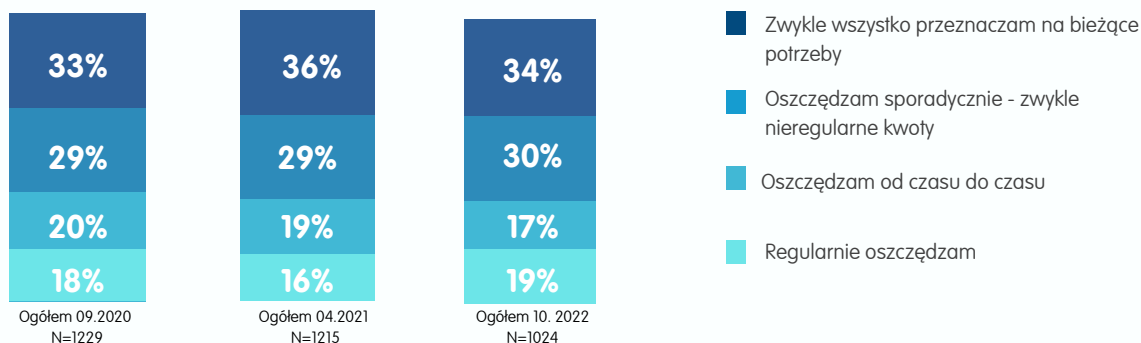
Połowa badanych osób kieruje się niskimi ratami zobowiązania finansowego, istotnie częściej są to jednak osoby z wykształceniem średnim (53%), niż wyższym (44%). Osoby z wykształceniem wyższym natomiast znacznie częściej kierują się niskim łącznym kosztem kredytu (54%) oraz częściej wybierają pożyczki za 0% (41%). Aktywni zawodowo istotnie częściej kierują się zrozumiałymi warunkami, jasnym opisem oferty od osób nieaktywnych zawodowo (44% vs. 36%). Regularnie oszczędzają osoby w wieku 18-35 lat (41%) oraz 35-54 lat (37%) w porównaniu do osób powyżej 55 roku życia (26%).

Istotnie częściej są to również osoby aktywne niż bierne zawodowo (38% vs. 28%) a także o dobrej sytuacji materialnej (65%). Natomiast osoby przeznaczające wszystko na bieżące potrzeby, to respondenci powyżej 55. roku życia (25%) niż osoby w wieku 18-34 lat (9%) oraz osoby o słabszej sytuacji materialnej (45%).

Istotnie częściej są to również osoby, które wskazały, że ich sytuacja finansowa w ciągu ostatniego roku pogorszyła się (26%), pojawiły się problemy ze spłatą bieżących zobowiązań (36%) oraz przewidują obniżenie się poziomu życia w ciągu najbliższych trzech miesięcy (26%).

W porównaniu do poprzedniej fali badania, odsetek osób przeznaczających wszystkie środki finansowe na bieżące potrzeby wzrósł o trzy punkty procentowe, spadł natomiast odsetek regularnie oszczędzających (o dwa punkty procentowe).

Sposób gospodarowania finansami

Wykres 11 P11. Proszę wskazać najbliższy Panu/Pani sposób oszczędzania. Podstawa: wszyscy respondenci N=1024

WPŁYW PROJEKTOWANYCH ZMIAN W ZAKRESIE LIMITU KOSZTÓW POZAODSETKOWYCH NA RYNEK POŻYCZKOWY – ANALIZA CRIF

druga edycja

Prace legislacyjne związane z uchwaleniem tzw. Ustawy antylichwiarskiej ponownie nabrały tempa. Pomimo ostrzeżeń ze strony środowiska ekspertów rynku finansowego, popartych analizami, które wskazują na szereg negatywnych konsekwencji wynikających z wprowadzenia części projektowanych zmian, ustawodawca kontynuuje proces legislacyjny bez uwzględnienia postulatów ekspertów.

Jednym z założeń projektu ustawy, budzącym szereg obaw, jest istotne obniżenie limitu kosztów pozaodsetkowych w kredytach konsumenckich. Rządowy projekt ustawy antylichwiarskiej, w aktualnej wersji, przewiduje podział limitów na dwa scenariusze:

- w przypadku kredytów o okresie spłaty krótszym niż 30 dni limit pozaodsetkowych kosztów wynosi 5% całkowitej kwoty kredytu;
- w pozostałych przypadkach pozaodsetkowe koszty nie mogą przekroczyć 10% kwoty kredytu oraz 10% w skali roku (za każdy rok trwania umowy) a wszystkie koszty łącznie nie mogą być wyższe niż 45% całkowitej kwoty kredytu.

W ramach prac legislacyjnych pojawiła się także poprawka, obniżająca dodatkowo koszty pozaodsetkowe dla kwoty kredytu o kolejne 2 p.p, z 10% do 8%. Powyższa zmiana oznacza istotne obniżenie limitów w stosunku do poziomów aktualnie obowiązujących, gdzie pozaodsetkowe koszty nie mogą przekroczyć 25% kwoty kredytu i 30% za każdy rok obowiązywania umowy kredytowej przy jednoczesnym limicie łącznych kosztów na poziomie 100% całkowitej kwoty kredytu.

Projektowane zmiany niezmiennie budzą istotne zaniepokojenie ekspertów rynku finansowego, w tym pożyczkowego, którzy jako konsekwencję wprowadzenia zmian, wskazują trwałą destabilizację rynku kredytów konsumenckich oraz odcięcie konsumentów od bezpiecznego i legalnego finansowania na rzecz rozwoju szarej strefy oraz wbrew założeniom i celom ustawodawcy, zmniejszenie ochrony konsumentów.

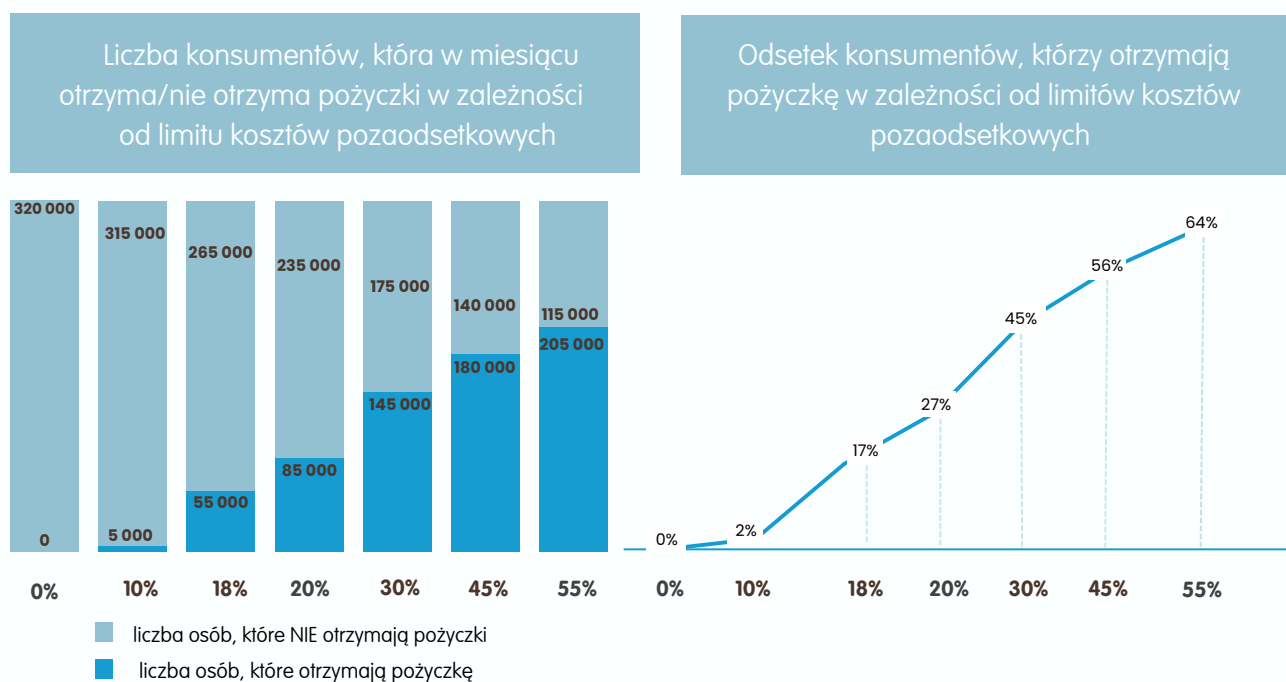
Powyższe zostało potwierdzone m.in. analizą poziomu wpływu projektowanych zmian na dostęp konsumentów do finansowania zrealizowaną przez CRIF we współpracy z organizacjami branżowymi w marcu br., która wykazała wówczas, że aż 185 tys. konsumentów miesięcznie zostanie pozbawionych legalnego finansowania i zabezpieczenia ich potrzeb.

Aktualizacja raportu została przygotowana w celu weryfikacji jak sytuacja kształtuje się po upływie pół roku od poprzedniego badania, tym razem przy uwzględnieniu większej liczby instytucji pożyczkowych.

Przedmiotem raportu jest analiza wpływu projektowanych zmian w zakresie limitu kosztów pozaodsetkowych na dostępność finansowania dla konsumentów oraz rynek pożyczkowy w Polsce.

WYNIKI BADANIA

Obecna sytuacja rynkowa zapewnia pożyczkobiorcom wybór atrakcyjnej oferty z szerokiego wachlarza produktów wielu firm pozabankowych. Klienci aktywnie korzystają z tego wyboru, często porównując warunki w kilku podmiotach i wybierając jedną bądź kilka propozycji. W analizie sprawdzone zostało, jak branża zaspokaja potrzeby konsumentów w rozumieniu, czy klient ubiegający się o pożyczkę znalazł ją na rynku, niezależnie od liczby firm, w których sprawdzał ofertę/aplikował oraz z ilu ofert skorzystał.

Przy aktualnie obowiązujących regulacjach (limit kosztów pozaodsetkowych: 55%) 64% z 320 tys. konsumentów ubiegających się o pożyczkę w sierpniu 2022 r. otrzymało finansowanie na rynku. W przypadku wprowadzenia bardziej restrykcyjnych limitów pożyczkodawcy będą zmuszeni do istotnego zaostżenia swoich polityk kredytowych, co spowoduje ograniczenie dostępności do finansowania dla dużej grupy Polaków aktywnie korzystających z tego typu usług.

Wyniki ankiety ekstrapolowane na całą branżę przewidują znaczne zwiększenie liczby osób, którym, w takim wypadku, pożyczki nie zostaną udzielone. Przy limicie 20% spodziewana jest redukcja liczby pożyczek o 63 pp. względem aktualnej sytuacji – jedynie 27% konsumentów je otrzyma. Dla limitu 18% spadek będzie aż o 83 pp., co wywoła skutek w postaci udzielenia finansowania tylko 17% konsumentów, którzy się o nie ubiegają. Wprowadzenie bardziej restrykcyjnych progów, zgodnie z wynikami ankiety, spowoduje praktycznie całkowite wstrzymanie akcji pożyczkowej. Już przy poziomie limitu 30% więcej niż co druga osoba ubiegająca się o pożyczkę – 175 tys. osób miesięcznie z 320 tys. wnioskujących – otrzyma odmowę.

W ramach badania zostało dodatkowo sprawdzone jak zmiana limitu przełoży się na rozkład wartości udzielonych pożyczek. Analiza pokazuje, że skala zmian nie jest równa i będzie uzależniona od kwoty pożyczek – czym większa wartość finansowania tym większa redukcja. Efekt ten zobrazowany został w poniższej tabeli, pokazującej szacowany odsetek liczby pożyczek w zależności od ich wartości w odniesieniu do liczby pożyczek w tych przedziałach udzielonych w sierpniu 2022.

Symulowany limit							
kwota pożyczki [zł]	0%	10%	18%	20%	30%	45%	55%
[0;500]	0%	1%	32%	48%	77%	91%	100%
[500;1 000]	0%	1%	29%	44%	75%	92%	100%
[1 000;2 000]	0%	3%	29%	43%	72%	90%	100%
[2 000; 4 000]	0%	4%	29%	41%	69%	87%	100%
[4 000;7 000]	0%	1%	27%	38%	63%	83%	100%
[7 000; 10 000]	0%	1%	27%	38%	63%	84%	100%
powyżej 10 000	0%	3%	26%	32%	51%	75%	100%

Tabela 1: Odsetek liczby pożyczek w przedziałach wartości w stosunku do sierpnia 2022 r.

Przy najłagodniejszej z rozpatrywanych zmian, limicie pozaodsetkowym 45%, segment najmniejszych pożyczek - do 500 złotych - zostanie dotknięty w niewielkim stopniu. Jednocześnie liczba pożyczek na najwyższe kwoty – powyżej 10 tys. złotych – zostanie zmniejszona o 25 pp. W wariacie limitu kosztów pozaodsetkowych 20%, liczba pożyczek na drobne kwoty zostanie pomniejszona mniej więcej o połowę, podczas gdy liczba największych kredytów udzielanych przez pożyczkodawców pozabankowych zostanie zdegradowana do 32% obecnej liczby tego typu finansowań. Przy niższym limicie 18%, sytuacja kształtuje się jeszcze gorzej, tj. ograniczenie sięgnie – w zależności od kwoty pożyczki – od 68 pp. do 74 pp. w stosunku do sierpnia 2022 r.

Efekt ten spowodowany jest ograniczeniem maksymalnych kosztów pozaodsetkowych w całym okresie kredytowania. Pożyczki na duże kwoty udzielane są zwykle na długie okresy. Przy symulowanych regulacjach tego typu produkty staną się nierentowne dla pożyczkodawców. Z drugiej strony skrócenie okresu spłaty przy utrzymaniu poziomu finansowania nie jest możliwe ze względu na ograniczoną zdolność kredytową konsumentów tego sektora finansowego i wiąże się z nieakceptowalnym poziomem ryzyka.

WYNIKI ANKIETY

Wyniki uzyskane z ankiet od poszczególnych instytucji pożyczkowych zostały połączone oraz dokonano ich ekstrapolacji na cały rynek pożyczek pozabankowych.

Wymiar wartościowy

W wymiarze wartościowym firmy przewidują redukcję wartości portfela pożyczkowego, gdzie w przypadku wprowadzenia limitu pozaodsetkowych kosztów kredytu poniżej 30% dochodzi do istotnego ograniczenia akcji pożyczkowej a dla limitu poniżej 18% do jej całkowitego wstrzymania.

Każdy z analizowanych poziomów zaostżenia polityki w zakresie limitu pozaodsetkowych kosztów kredytu będzie skutkował redukcją rynku, przy czym przy limicie 20% finansowanie zostanie zmniejszone kwotowo do 37% w porównaniu z sierpniem 2022 r. a dla limitu 18% aż do 27% w porównaniu do tego samego okresu.

W sytuacji utrzymania aktualnie obowiązującego limitu równego 55%, firmy pożyczkowe nie przewidują zmian w poziomie kwot finansowania a przy jego ograniczeniu do 30% lub 45% szacowany spadek będzie mniej drastyczny i będzie oznaczał redukcję odpowiednio do poziomów stanowiących 62% i 83% w odniesieniu do sierpnia 2022 r.

WYMIAR WARTOŚCIOWY

ZMIANA KWOTY UDZIELANYCH POŻYCZEK

Limit	0%	10%	18%	20%	30%	45%	55%
zmiana	-100%	-98%	-73%	-63%	-38%	-17%	0%

Wymiar liczbowy

Trend, analogiczny do wartościowego, obserwujemy przy analizie wymiaru liczbowego. Liczba klientów otrzymujących finansowanie zmniejsza się tym bardziej im bardziej zastrzone zostaną limity pozaodsetkowych kosztów kredytu.

Skala zmian jest odrobinę mniejsza, co wynika z faktu, że instytucje pożyczkowe, oprócz konieczności ograniczania dostępu do pożyczek, będą równocześnie zmuszone do redukcji wysokości kwoty pożyczki, o czym więcej w rozdziale Wyniki badania.

Przykładowo dla limitu 20%, gdzie w wymiarze wartościowym rynek zostaje zredukowany do 37% w stosunku do sierpnia 2022 r. dla wymiaru liczbowego redukcja ta sięga poziomu 41%.

Podobnie jak w wymiarze wartościowym w sytuacji utrzymania aktualnie obowiązującego limitu równego 55%, firmy pożyczkowe nie przewidują zmian w liczbie udzielonych pożyczek a dla limitów 30% oraz 45% redukcja jest istotnie mniejsza i wynosi odpowiednio 70% oraz 89% bazy z sierpnia 2022 r.

WYMIAR LICZBOWY

ZMIANA LICZBY UDZIELANYCH POŻYCZEK

Limit	0%	10%	18%	20%	30%	45%	55%
zmiana	-100%	-98%	-72%	-59%	-30%	-11%	0%

RYNEK POŻYCZKOWY A KOMPETENCJE CRIF

CRIF Polska jest częścią dużej międzynarodowej grupy, będącej wiodącym dostawcą informacji kredytowej w Europie oraz jednym z kluczowych podmiotów w skali światowej, dostarczających rozwiązania wspierające kompleksowe zarządzanie ryzykiem kredytowym. Korzystając z ponad 30-letniego doświadczenia budowanego przez ekspertów grupy CRIF, od 2016 r. realizujemy w Polsce współpracę w tym obszarze z firmami sektora pożyczkowego. Zapewniamy efektywne narzędzia do oceny zdolności oraz wiarygodności kredytowej pożyczkobiorców. Przy ich wykorzystaniu kilkadziesiąt firm pożyczkowych, których udział w rynku wynosi ponad 90%, codziennie dokonuje weryfikacji klienta i oceny związanego z nim ryzyka kredytowego, korzystając z informacji o prawie 3 mln pożyczkobiorców oraz blisko 19,5 mln czynnych i zamkniętych zobowiązań ich dotyczących wraz z historią spłat, przeciwdziałając zjawisku nadmiernego zadłużenia i odpowiadając jednocześnie na potrzeby pożyczkowe konsumentów.

W 2022 r. w okresie styczeń - sierpień firmy pożyczkowe – w celu zapewnienia odpowiedzialnego pożyczania - dokonały ponad 7 mln weryfikacji dla blisko 900 tys. klientów, przy czym w samym sierpniu było to prawie 940 tys. weryfikacji dla ponad 255 tys. klientów.

KREDYTY KONSUMENCKIE 2022 – KLUCZOWE USTALENIA

Analiza Federacji Konsumentów

ANALIZA FEDERACJI KONSUMENTÓW

Od 2011 roku mamy do czynienia z uregulowaniem rynku kredytów konsumenckich, w tym pożyczek pozabankowych, dzięki ujednoliceniu umów, a potem poprzez regulacje z lat 2015 i 2017: wprowadzenie definicji instytucji pożyczkowej, ograniczenie formy prawnej prowadzenia działalności, wprowadzenie rejestru firm pożyczkowych, ustanowienie limitu kosztów pozaodsetkowych.

Wśród zmian regulacyjnych jest wiele, które trzeba ocenić pozytywnie z punktu widzenia konsumentów. To m.in. wprowadzenie zakazu przewłaszczenia na zabezpieczenie, kary za pobierane dwukrotnie wyższych opłat niż dopuszczalne prawem, zakaz egzekucji z nieruchomości przy niskim zadłużeniu czy zakaz udzielania kredytów zabezpieczonych hipoteką przez podmioty inne niż banki i SKOK-i.

Z legalnego rynku kredytu konsumenckiego zostały wyeliminowane praktyki lichwiarskie. Wszystkie pożyczki i kredyty, których koszty mieszczą się w limitach określonych przepisami, nie mogą być określane mianem lichwy.

Działalność instytucji pożyczkowych uległa profesjonalizacji. Można zauważyć cyfryzację rynku i reorientację na utrzymanie klienta bez stosowania agresywnego marketingu zadłużeniowego. W 2021 r. liczba skarg do Rzecznika Finansowego na instytucje pożyczkowe spadła o 35 proc. w porównaniu do 2020 r. Skarg związanych z oprocentowaniem i kosztami kredytu konsumenckiego w 2021 r. było pięć razy mniej, niż rok wcześniej. Praktyka Federacji Konsumentów wskazuje na zdecydowanie większy odsetek pozytywnie zakończonych spraw dotyczących działalności instytucji pożyczkowych niż np. banków.

Nowe regulacje powinny wywierać interesy konsumenta oraz kredytodawców i nie stwarzać warunków do obchodzenia prawa.

Doświadczenia okresu pandemii pokazują, że manipulowanie limitem kosztów pozaodsetkowych w oderwaniu od ekonomicznych realiów rynku i bez analizy wpływu na podaż kredytu, będzie sprzyjać wypychaniu konsumenta do szarej strefy. Obniżenie maksymalnych kosztów pozaodsetkowych dla kredytów konsumenckich w czasie pandemii sprawiło, że chociaż kredyt potaniał, to przede wszystkim jednak stał się mniej dostępny, szczególnie dla osób najbardziej narażonych na wykluczenie finansowe.

Istnieje obawa, że wprowadzenie nowego limitu kosztów pozaodsetkowych bez rzetelnych wyliczeń dotyczących wpływu na rynek, cofnie poziom ochrony konsumentów o lata. Zbyt rygorystyczne limity mogą wypchnąć legalnie działające instytucje pożyczkowe z polskiego rynku. Istnieje ryzyko, że pozbawionych finansowania konsumentów mogą przejść firmy działające na granicy prawa.

Odpowiedzialne pożyczanie pieniędzy to zachowanie rynkowe będące naturalnym elementem gospodarowania pieniędzmi i domowym budżetem. Pożyczamy na wydatki mieszkaniowe, na zakup sprzętu gospodarstwa domowego, a także korzystając z odroczonych płatności podczas zakupów odzieży czy mniejszej elektroniki.

Według badania Krajowego Rejestru Długów z 2021 roku 54% dorosłych Polaków posiada kredyt lub pożyczkę. Ponad jedna trzecia konsumentów przeznaczyło pożyczone pieniądze na zakup urządzeń AGD czy sprzętu RTV. Podobne wnioski wynikają z badania przeprowadzonego w 2020 roku przez Federację Konsumentów i Fundację Rozwoju Rynku Finansowego. W tym badaniu posiadanie zobowiązania finansowego zadeklarowało 45% Polaków, z których jedna trzecia przeznaczyła pożyczone pieniądze na remont mieszkania, a co piąty Polak zaciągnął pożyczkę na zakup samochodu lub sprzętu RTV/AGD.

Kredyt i pożyczka czyli kredyt konsumencki

Dla uporządkowania terminologii trzeba wskazać, że materia kredytów konsumenckich zajmuje się przede wszystkim ustawa z dnia 12 maja 2011 r. o kredycie konsumenckim (t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 246), wielokrotnie nowelizowana; obecnie (październik 2022 r.) w Parlamencie toczą się prace nad kolejnymi zmianami.

Kredytem konsumenckim jest co do zasady i kredyt bankowy, i pożyczka (do wysokości 255 550 zł).

Kredytem konsumenckim jest też odroczona płatność, jeśli wiąże się on z dodatkowym kosztem, a tym samym wiele usług typu BNPL („buy now pay later” – kup teraz zapłać później).

INTERWENCJE NA RYNKU

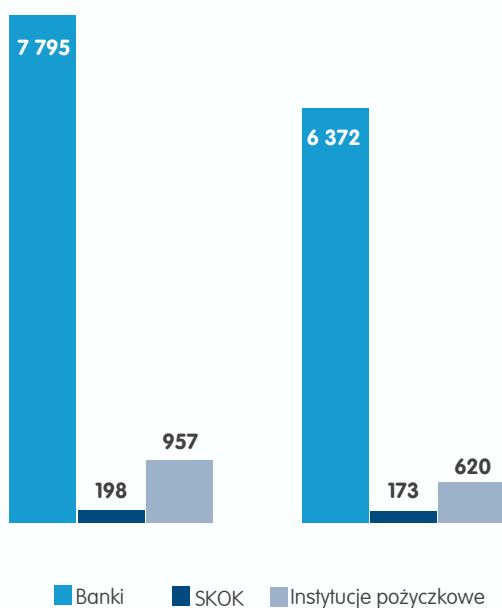
Federacja Konsumentów wykonuje rocznie nawet 100 tys. działań w postaci porad i interwencji. Ze względu na strukturę organizacyjną (działalność oddziałów terenowych) nie prowadzimy szczegółowych statystyk dotyczących tematyki obsługiwanych spraw – sam rynek usług finansowych (bez ubezpieczeń) corocznie stanowi około 1-2% wszystkich spraw.

W zakresie rynku finansowego miarodajnym dokumentem dostarczającym informacji statystycznych są sprawozdania Rzecznika Finansowego, który jest wyspecjalizowanym, państwowym organem wspierającym konsumentów.

Jak wynika z ostatnich sprawozdań, w 2020 roku na banki wpłynęło 7795 skarg (80,4%), na SKOK-i 198 skarg (2%), na firmy pożyczkowe 957 skarg (9,9%). W 2021 roku te liczby się nieco zmieniły - banki to 6372 (80,6%), SKOK-i 173 (2,2%), a instytucje pożyczkowe 620 (7,8%). Liczba skarg na banki spadła zatem o 18%, na skoki o 13%, a na firmy pożyczkowe aż o 35%.

Liczba skarg na banki spadła o 18%, na SKOK-i o 13%, a na firmy pożyczkowe aż o 35%.

Liczba wniosków o podjęcie interwencji w podziale na podmioty rynku bankowo-kapitałowego

W sprawozdaniu za 2021 rok wskazano, że „w ramach pytań dotyczących kredytów konsumenckich problemy dotyczyły zagadnień związanych z wcześniejszą spłatą kredytu, wysokością naliczanych prowizji, opłat, odsetek, niezgodnością salda zadłużenia po rozliczeniu kredytu, działaniami windykacyjnym i komorniczymi, sprzedażą wierzytelności.”

Ten zakres pokrywa się z zakresem tematycznym zgłoszeń, jakie otrzymuje Federacja Konsumentów. Sprawy dotyczące kredytu konsumenckiego to ponad 31% wszystkich wniosków z zakresu rynku bankowo-kapitałowego kierowanych do Rzecznika w 2021 r. Zdecydowana większość spraw dotyczyła rozliczenia wcześniejszej spłaty kredytu konsumenckiego. Spraw związanych z oprocentowaniem i kosztami kredytu było aż pięć razy mniej.

Liczba skarg związanych z oprocentowaniem i kosztami kredytu konsumenckiego w 2021 r. była pięć razy mniejsza, niż rok wcześniej.

W efekcie działań Rzecznika w latach 2020-2021 średnio 30% podjętych przez niego spraw zostało rozwiązanych pozytywnie. Federacja Konsumentów może określić pozytywne rezultaty swoich działań interwencyjnych na podobnym poziomie.

Jednocześnie, co warto jest podkreślenia, praktyka Federacji Konsumentów wskazuje na zdecydowanie większy odsetek pozytywnie zakończonych spraw dotyczy działalności instytucji pożyczkowych niż pozostałych kredytodawców tj. banków i spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych. Instytucje pożyczkowe są na ogół bardziej skłonne do przyjęcia indywidualnego podejścia do sprawy konsumenta i do proponowania ugodowego rozwiązania.

Praktyka Federacji Konsumentów wskazuje na zdecydowanie większy odsetek pozytywnie zakończonych spraw dotyczy działalności instytucji pożyczkowych niż np. banków.

1 Rozliczenie wcześniejszej spłaty

Zgodnie z art. 49 ust. 1 ustawy o kredycie konsumenckim, w przypadku spłaty całości kredytu przed terminem określonym w umowie, całkowity koszt kredytu ulega obniżeniu o te koszty, które dotyczą okresu, o który skrócono czas obowiązywania umowy, chociażby konsument poniósł je przed tą spłatą.

Wątpliwości interpretacyjne dotyczyły objęciem obniżką także tzw. kosztów początkowych, mających charakter jednorazowy (opłaty przygotowawcze, administracyjne, wstępne). Podmioty rynku finansowego uważały, że opłaty takie nie ulegają proporcjonalnemu obniżeniu. Instytucje działające w obszarze ochrony praw konsumentów stały z kolei na stanowisku, że taka obniżka powinna dotyczyć wszelkich kosztów związanych z kredytem konsumenckim (por. pismo z dnia 16 maja 2016 r. Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów, Interpretacja art. 49 ustawy o kredycie konsumenckim).

Sprawę – jak się wydaje ostatecznie – wyjaśnił wyrok Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 11 września 2019 r. w sprawie C-383/18 (Lexitor). W tym wyroku TS wskazała m.in., że „prawo konsumenta do obniżki całkowitego kosztu kredytu w przypadku wcześniejszej spłaty kredytu obejmuje wszystkie koszty, które zostały nałożone na konsumenta, bez rozróżnienia ze względu na okres obowiązywania samej umowy”. Pomimo tak jasnego stanowiska konsumentów nadal składają skargi na wadliwe rozliczenia wcześniejszej spłaty kredytu.

2 Rolowanie pożyczek

Innym, częściowo zakazanym mechanizmem, jest „rolowanie pożyczek”. Polega on na udzieleniu konsumentowi kolejnego kredytu, gdzie cała kwota przeznaczona jest na spłatę poprzedniego, udzielonego przez tego samego lub innego kredytodawcę.

Zgodnie z art. 36c ustawy o kredycie konsumenckim, jeśli konsument nie spłacił pożyczki w ciągu 120 dni i zaciąga kolejną, podlega ochronie, która polega na ograniczeniu kosztów kolejnej pożyczki do limitu kosztów pozaodsetkowych (o limicie piszemy niżej). Aby to ominąć, niektóre instytucje pożyczkowe tworzą powiązane podmioty, omijając ograniczenie. Nowa pożyczka na spłatę poprzedniej, ale uzyskiwana u (teoretycznie) innego podmiotu obciążona jest kosztami z ominięciem limitu. To powoduje powstanie spirali zadłużenia – z kilku tysięcy złotych robi się kilkanaście.

Finansowy, zwalczając takie praktyki. W 2018 roku Prezes UOKiK postawił zarzuty firmom z grupy „Złotówka”, a w tym roku Rzecznik Finansowy wygrał sprawę o nieuczciwe praktyki rynkowe (rolowanie kredytu konsumenckiego) z KIM Finance sp. z o.o.

Doświadczenie Federacji Konsumentów (potwierdzone też dyskusjami na wyspecjalizowanych, konsumenckich forach pożyczkowych) pokazuje, że ten proceder nadal funkcjonuje. Mechanizm ma oczywiście na celu ominięcie maksymalnych kosztów kredytu, pomimo że i tak jest są one określane przez wnioskodawców w obecnie toczących się pracach parlamentarnych (ustawa z dnia 6 października 2022 r. o zmianie ustaw w celu przeciwdziałania lichwie, uchwalona przez Sejm, przekazana obecnie do prac w Senacie) jako zbyt wysokie. W tym kontekście nie sposób nie zauważyć, że w razie uchwalenia niższych maksymalnych kosztów pozaodsetkowych, szara strefa będzie prawdopodobnie szerzej wykorzystywać kolejne, nowe wymyślone mechanizmy „utrzymania klienta”.

3

Fałszywy pożyczkodawca

Jeżeli przedsiębiorca nie identyfikuje się jednoznacznie jako zarejestrowana instytucja pożyczkowa lub pośrednik, możemy mówić wprost o próbie oszustwa.

Każda instytucja pożyczkowa oraz pośrednik musi spełnić warunki brzegowe stawiane ustawą o kredycie konsumenckim oraz uzyskać wpis do rejestru prowadzonego przez Komisję Nadzoru Finansowego.

Część przedsiębiorców funkcjonujących na rynku usług finansowych stara się działać poza tym rejestrem, udając pośrednika lub pożyczkodawcę. Jeżeli przedsiębiorca nie identyfikuje się jednoznacznie jako zarejestrowana instytucja pożyczkowa lub pośrednik, możemy mówić wprost o próbie oszustwa. Po krótkim sprawdzeniu okazało się, że za ogłoszeniem na portalu społecznościowym stoi osoba fizyczna, która za opłatą przekazuje informacje o możliwościach uzyskania pożyczki. Można pokusić się o konstatację, że ustawa o kredycie konsumenckim jest w pewnym stopniu dziurawa, pozwalając na omijanie prawa.

Federacja Konsumentów od lat zabiega, aby objąć nadzorem instytucje pożyczkowe, tak jak banki i SKOK-i, z całym systemem sankcyjnym wiążącym się z ewentualnymi uchybieniami. Pozwoliłoby to też na uzupełnienie systemu ostrzeżeń prowadzonego przez Komisję Nadzoru Finansowego. KNF na obecną chwilę nie może kontrolować firm pożyczkowych, żądać wyjaśnień czy informacji – gdyby mogła, kontrola przepływu środków mogłaby wykrywać niestandardowe przychody, sugerujące pochodzenie niezgodne z prawem.

Nad sektorem obecnie sprawowany jest nadzór konsumencki, realizowany przez UOKiK. Sektor nie podlega nadzorowi finansowemu KNF (nie generuje on ryzyka systemowego, nie gromadzi depozytów, a ewentualna upadłość firmy pożyczkowej nie oznacza konieczności wypłaty środków z Bankowego Funduszu Gwarancyjnego), któremu podlegają banki komercyjne, spółdzielcze, SKOK-i, podmioty rynku kapitałowego, ubezpieczeniowego, emerytalnego i firmy oferujące usługi płatnicze.

4

Przestępstwa

Obserwując rynek zauważamy ogromną zmianę w praktykach instytucji pożyczkowych. Przede wszystkim jest to profesjonalizacja, cyfryzacja i reorientacja na utrzymanie klienta w zdrowy sposób, porzucając często stosowany wcześniej agresywny marketing zadłużeniowy.

Instytucje, które zrozumiały, że szacunek i rzetelność wobec konsumenta jest najważniejszy, rozwinęły swoją działalność, obecnie angażując się w działania edukacyjne, przeciwdziałające nadmiernemu zadłużaniu.

Na drugim biegunie są podmioty działające już nie w szarej, ale w czarnej strefie. Ich działania mają niekiedy drastyczny charakter, kiedy konsument zmuszony okolicznościami godzi się na przewłaszczenie pod „zastaw” nieruchomości na osobę oferującą pożyczkę. Takie działania są wykrywane i sankcjonowane, przy czym trudno ocenić jaka jest skala przestępstw niewykrytych.

Warto przypomnieć, że przepisy tzw. tarczy covidowej dodały do Kodeksu cywilnego art. 387(1), istotnie ograniczając możliwość zabezpieczania nieruchomości pożyczek (np. gdy wartość nieruchomości jest wyższa niż wartość zabezpieczanych tą nieruchomości roszczeń pieniężnych powiększonych o wysokość odsetek maksymalnych za opóźnienie od tej wartości za okres 24 miesięcy). Tarcza antycovidowa 3.0 wprowadziła również zmiany ograniczające egzekucję z nieruchomości należących do osób fizycznych, służących do zaspokajania ich potrzeb mieszkaniowych. Ustawodawca, aby nie dopuścić do jej utraty, w art. 952(1) Kodeksu postępowania cywilnego wprowadził przepis, zgodnie z którym egzekucja może być prowadzona tylko wtedy, gdy należność główna wierzyciela nie jest zbyt niska w porównaniu do wartości nieruchomości.

W każdej sprawie, kiedy można podejrzewać popełnienie przestępstwa, konsument jest kierowany do właściwych organów ścigania – zwykła pomoc „cywilnoprawna” jest w takich sprawach nieadekwatna.

Zgodnie z art. 49 ust. 1 ustawy o kredycie konsumenckim, w przypadku spłaty całości kredytu przed terminem określonym w umowie, całkowity koszt kredytu ulega obniżeniu o te koszty, które dotyczą okresu, o który skrócono czas obowiązywania umowy, chociażby konsument poniósł je przed tą spłatą.

Lombard zdecydowanie nie jest pożyczkodawcą, a reklamowanie swoich usług pod tym hasłem powinno być sankcjonowane. Policzenie RRSO w przypadku sprzedaży rzeczy a później odkupu po kilku tygodniach wskazałoby najpewniej na poziom kilkunastu tysięcy procent. W przypadku branży pożyczkowej koszty w takiej wysokości są zakazane.

Rynek kredytów konsumenckich w przeważającym stopniu nie stanowi zagrożenia dla interesów ekonomicznych konsumentów korzystających z jego usług.

Instytucje zajmujące się w tym zakresie ochroną konsumentów starają się reagować na ujawniane zagrożenia, zarówno legislacyjnie jak i w działaniach wspierających (opinie, interwencje, porady). Sam rynek podlega obecnie istotnym przekształceniom, także w związku z toczącymi się od lat procesami mającymi na celu dalsze ograniczenie limitu pozaodsetkowych kosztów (obecnie 25/30). Nie sposób ocenić skutku tego ograniczenia, biorąc pod uwagę brak całościowej oceny skutków legislacji (np. jaki będzie efekt procedowanej obecnie propozycji ograniczenia kosztów do poziomu 10/10).

Wydaje się, że narzędzia do przeprowadzenia takiej analizy ma przede wszystkim administracja – Federacja Konsumentów od początku procesu legislacyjnego wzywa do wykonania takiej analizy podejrzewając, że zgodnie z oświadczeniami rynku finansowego (nie tylko instytucji pożyczkowych, ale także banków) ograniczenie maksymalnego poziomu spowoduje „wypadnięcie” znacznej części klientów z rynku legalnych kredytów konsumenckich. Najprawdopodobniej wpadną oni do szarej, nieregulowanej strefy, gdzie standardowa obrona konsumentów jest znacznie trudniejsza, a skutki zakazanych praktyk niekiedy są nieodwracalne.

W czasie pandemii Federacja Konsumentów zauważyła zwiększenie zapytań o reklamujących się na portalach społecznościowych oferentów pożyczek – najczęściej były to oszukańcze oferty od podmiotów bez żadnej historii, żerujących na drobnych opłatach wstępnych. Ilość takich „sytuacji konsumenckich” z pewnością jest niedoszacowana z powodu niewielkich, traconych przez konsumentów kwot. Jesteśmy też pewni, że na poszukujących finansowania konsumentach żerują także podmioty wyłudzające dane osobowe. Późniejszy obrót tymi danymi pozostaje w zasadzie poza wszelką kontrolą, a o wykorzystaniu tych danych konsumenci dowiadują się w niezamówionych newsletterach z ofertami kolejnych podejrzanych usług finansowych lub z alertów kredytowych.

Widzimy także inwazję firm pożyczkowych spoza Polski (np. z Łotwy), które szturmują krajowy rynek. W zasadzie jest to wejście małych spółek, z agresywną reklamą o ograniczonym zasięgu, ale o daleko idących skutkach.

To właśnie takie podmioty uczestniczą w rolowaniu pożyczek, a następnie uczestniczą w handlu długami. To one oferują pożyczki bez BIK czy innych biur informacji gospodarczej. Istnieje przy tym obawa, że takie firmy wypchną legalnie działające instytucje pożyczkowe z polskiego rynku, cofając poziom ochrony konsumentów o lata.

Z pewnością ważny jest – w tym kontekście – nasz postulat o objęcie nadzorem całego rynku kredytów konsumenckich. Instytucje pożyczkowe obecnie nie podlegają nadzorowi KNF, choć podlegają wpisowi (tak jak pośrednicy).

Federacja Konsumentów od wielu lat działa na rzecz stworzenia powszechnego mechanizmu samoregulacyjnego, który pozwoliłby na szersze ucywilizowanie rynku i przyjęcie możliwie najwyższych standardów. Z dużym zadowoleniem przyjmujemy inicjatywy polegające na oddolnym przyjęciu kodeksów dobrych praktyk i rzeczywistym ich stosowaniu. Przykładem może być chociażby Kodeks dobrych praktyk stosowany przez Związek Przedsiębiorstw Finansowych w Polsce (<https://zpf.pl/etyka>), z zewnętrznym administratorem samoregulacji.

Ważnym elementem „życia” kredytu konsumenckiego są czynności windykacyjne. O ile rynek windykacyjny, tak jak wcześniej pożyczkowy, w ostatnich 10 latach przeszedł metamorfozę, o tyle niektóre działania tych firm nadal mogą być kwalifikowane jako nieuczciwe praktyki rynkowe.

Obecnie konstruowana ustawa o zawodzie windykatora będzie miała za zadanie wprowadzić ramy działalności, dotychczas nieuregulowanej. O ile poszczególne zapisy mogą budzić wątpliwości, wprowadzając zbyt daleko idące utrudnienia dla działań windykacyjnych, o tyle ogólnie pomysł wydaje się być dobry. Podkreślenia wymaga fakt, że ustawa będzie najprawdopodobniej uznawać sprzeciw konsumenta co do windykacji, zmuszając uprawnionego do dochodzenia roszczeń n drodze sądowej. Jest to zgodne z przeświadczeniem Federacji Konsumentów o tym, że to przede wszystkim organy władzy sądowniczej i komornicy są predysponowani do orzekania o zasadności roszczenia i jego egzekwowania.

Skądinąd podobny wniosek płynie z orzeczenia Sądu Apelacyjnego w Warszawie a 11 października 2018 r. („Za prawnie relewantne należy uznać jedno wezwanie do zapłaty skierowane do dłużnika. Jeżeli ten ostatni zaprzecza istnieniu zobowiązania, właściwą dla wierzyciela drogą dochodzenia roszczeń jest sądowe postępowanie rozpoznawcze ewentualnie alternatywne metody rozwiązywania sporów. Każde kolejne wezwanie do zapłaty musi być oceniane jako bezprawne, zmierzające do wywarcia na dłużniku presji i skłonienia go w ten sposób do spełnienia świadczenia, mimo spornego charakteru roszczenia i być może niewielkich szans wierzyciela na uzyskanie zasądzonego orzeczenia.”)

Za prawnie relewantne należy uznać jedno wezwanie do zapłaty skierowane do dłużnika. Jeżeli ten ostatni zaprzecza istnieniu zobowiązania, właściwą dla wierzyciela drogą dochodzenia roszczeń jest sądowe postępowanie rozpoznawcze ewentualnie alternatywne metody rozwiązywania sporów. Każde kolejne wezwanie do zapłaty musi być oceniane jako bezprawne, zmierzające do wywarcia na dłużniku presji i skłonienia go w ten sposób do spełnienia świadczenia, mimo spornego charakteru roszczenia i być może niewielkich szans wierzyciela na uzyskanie zasądzonego orzeczenia.

Wreszcie na koniec należy wskazać, że prawidłowe funkcjonowanie rynku winno być zapewniane przez trzy elementy:

1. Zgodne z prawem i dobrymi praktykami zachowanie przedsiębiorców,
2. Korygująca rola organów nadzoru rynku i organizacji wspierających konsumentów,
3. Odpowiednio wykształceni konsumenci.

Od wielu lat zwraca się uwagę na postępujące skomplikowanie treści umów. Częściowo jest to efektem narzucanych rynkowi obowiązków informacyjnych, z obowiązkiem spełnienia ich wobec konsumentów. Częściowo jednak zarzuca się samym instytucjom finansowym brak realnych działań w kierunku uproszczenia języka i formy przekazywanych informacji.

Odpowiedzą na to muszą być działania edukacyjne, skierowane zarówno do rynku jak i do samych konsumentów (edukacja finansowa).

Naszym zdaniem instytucje rynku finansowego samodzielnie nie posiadają wystarczającego „spojrzenia konsumenckiego” względem tworzonych treści (umowy, wzory, poradniki) i powinny korzystać z pomocy organizacji konsumenckich.

Z kolei edukacja finansowa konsumentów zdaje się mieć wady o charakterze strukturalnym – administracja nie stosuje jednolitego wzorca edukacji finansowej w odpowiedzi na oferty rynku, na którym kredyty konsumenckie są oferowane powszechnie. Nieznajomość podstawowych pojęć i pułapek rynku stanowi zagrożenie dla ekonomicznych interesów konsumentów. Rozwiązaniem (doraźnym) byłoby rzeczywiste uruchomienie środków z Funduszu Edukacji Finansowej (o wartości ponad 100 mln zł).

Kończąc, chcemy zaakcentować, że poza problemami i ryzykami, o których piszemy powyżej, obecnie funkcjonujące przepisy są wystarczającym środkiem ochrony konsumentów, a ewentualne zmiany poziomu maksymalnych pozaodsetkowych kosztów kredytów konsumenckich powinny być przedmiotem pogłębionej analizy skutków.

Obcięcie poziomu obecnych kosztów pozaodsetkowych może być ryzykowne, o czym świadczy ograniczenie działalności firm pożyczkowych w czasie pandemii, gdy taki zabieg został przeprowadzony (-38,9 proc. w 2020 r. rok do roku to wartość udzielonych pożyczek, -20,9 proc. r/r. to liczba udzielonych pożyczek – spadki związane przede wszystkim z brakiem zdolności kredytowej konsumentów w relacji do ryzyka ponoszonego przez instytucje pożyczkowe). Obecnie obowiązujące limity wydają się optymalne. Nie są wygórowane, umożliwiają natomiast bezpieczne funkcjonowanie branży.

Do podobnych wniosków doszło Ministerstwo Finansów, które opowiedziało się za wprowadzeniem obowiązujących do dziś limitów pozaodsetkowych kosztów pożyczki (25 proc. całkowitej kwoty kredytu – część stała i 30 proc. – część zmienna).

Wolelibyśmy tym samym, aby ciężar walki z rzeczywistą lichwą, która jest przestępstwem, został przeniesiony na organy ścigania a ciężar walki z nieuczciwymi praktykami rynkowymi na UOKiK i KNF.

Początki Federacji Konsumentów sięgają roku 1980. 7 lipca 1981 roku, zarejestrowane zostało ogólnopolskie stowarzyszenie – Federacja Konsumentów. Od 2004 roku jest to Organizacją Pożytku Publicznego. Należy między innymi do BEUC – Europejskiej Organizacji Konsumentów. Federacja edukuje i wspiera konsumentów zarówno przy dokonywaniu zakupów towarów, jak i usług (w tym finansowych).

CRIF to wiodący dostawca informacji kredytowej w Europie oraz jeden z kluczowych podmiotów w skali światowej, dostarczających zintegrowane usługi i rozwiązania z zakresu informacji biznesowej oraz handlowej, zarządzania kredytami i marketingiem, który znalazł się na liście FinTech 100 - prestiżowym rankingu wiodących dostawców technologii dla branży usług finansowych na całym świecie.

Fundacja Rozwoju
Rynku Finansowego

Reprezentujemy największe instytucje pożyczkowe w Polsce mające 60 proc. udziału w rynku pożyczek pozabankowych. Dbamy o zrównoważony rozwój sektora finansowego przy jednoczesnym podnoszeniu bezpieczeństwa konsumentów. Naszą misją jest budowanie dialogu liderów rynku pożyczek pozabankowych z instytucjami publicznymi oraz organizacjami konsumenckimi na rzecz tworzenia sprzyjających uwarunkowań prawnych i edukacji finansowej konsumentów. Systematycznie monitorujemy zmiany zachodzące na rynku pożyczek pozabankowych poprzez opracowywanie analiz i raportów branżowych. Angażujemy się w inicjatywy na rzecz edukacji finansowej konsumentów i promowania dobrych praktyk oraz zasad etycznych w sektorze pożyczkowym co pozwala podnosić bezpieczeństwo na rynku finansowym.

METODOLOGIA

RAPORT Z BADANIA DLA FEDERACJI KONSUMENTÓW

ABR SESTA, PAŹDZIERNIK 2022

Cele badania i metodologia

Badanie miało charakter eksploracyjny. Celem badania było zbadanie nastrojów i doświadczeń polskich konsumentów na rynku finansowym. Badanie zrealizowano z użyciem techniki badawczej CAWI (Computer Assisted Web Interview) – za pomocą wspomaganych komputerowo wywiadów zrealizowanych na panelach internautów platformy SYNO Poland.

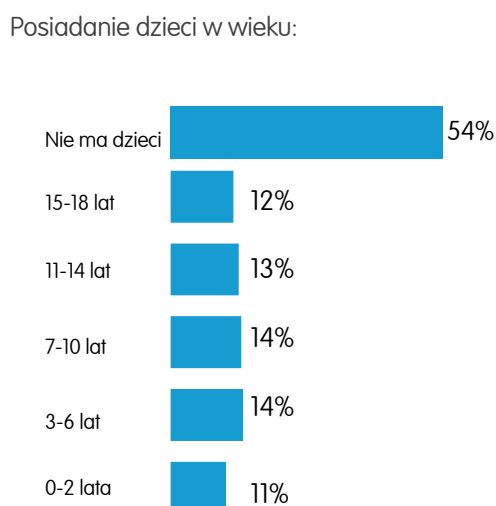
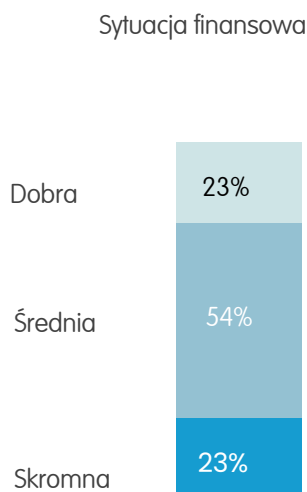
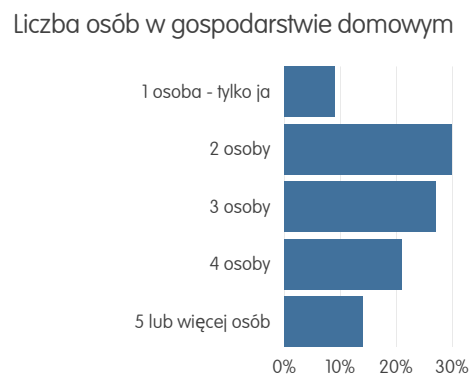
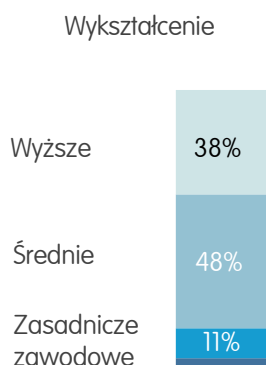
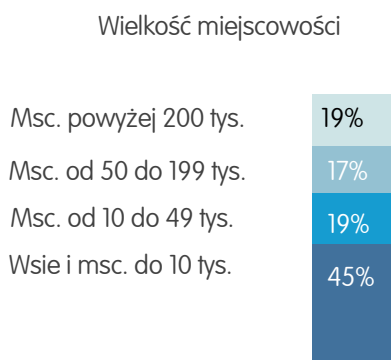
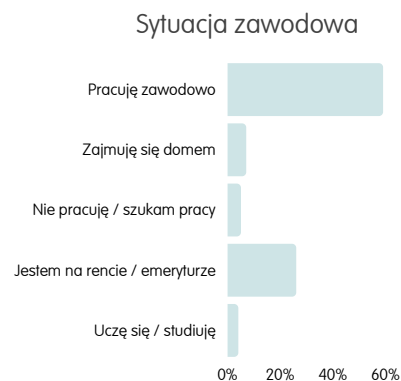
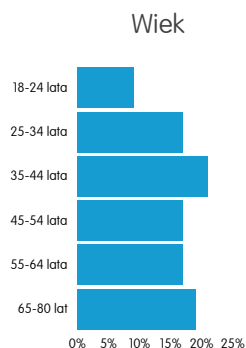
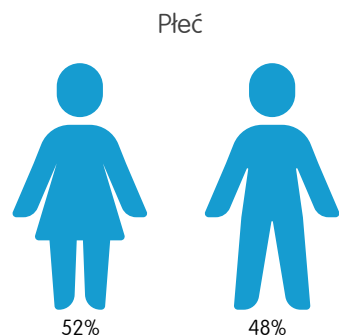
Badanie zrealizowano w październiku 2022 na reprezentatywnej próbie 1024 Polaków. Próbę kontrolowano pod kątem następujących zmiennych: płeć, wiek, wielkość miejscowości, województwo. Kwestionariusz składał się z dwóch bloków pytań.

Pierwsza część obejmowała pytania dotyczące kondycji finansów gospodarstwa domowego respondentów oraz nastrojów związanych z przyszłą sytuacją. Następnie pytano o doświadczenia związane z korzystaniem z produktów finansowych oraz postaw wobec oszczędzania i zadłużania się.

Zebrane odpowiedzi poddawane zostały kontroli. Weryfikowany był m.in. czas wywiadu oraz spójność i logiczność odpowiedzi. Odrzucone zostały wywiady o zbyt krótkim czasie i te wypełnione niestarannie.

STRUKTURA PRÓBY

W badaniu wzięło udział 1024 dorosłych Polaków. Rozkład próby ze względu na cechy demograficzne przedstawia się następująco:

ANALIZA CRIF

metodyka

- Raport został przygotowany przez CRIF w październiku 2022 r. na podstawie wyników badania ankietowego, skierowanego do instytucji pożyczkowych oraz informacji o procesowanych wnioskach i udzielonych pożyczkach przez instytucje współdzielące się danymi w ramach rozwiązań CRIF – w celu oszacowania wpływu projektowanych zmian w zakresie limitu kosztów pozaodsetkowych na rynek pożyczkowy;
- W ankiecie instytucje pożyczkowe odpowiedziały na pytanie: jak będzie się kształtowała liczba klientów, którym zostaną udzielone pożyczki oraz sumaryczna kwota tych pożyczek względem danych z sierpnia 2022 r., przy założeniu wejścia w życie różnych wariantów limitu kosztu pozaodsetkowego;
- Do badania zaproszonych zostało 20 największych instytucji pożyczkowych, wybranych na podstawie poziomu przychodów za 2021 r. (określonych w oparciu o sprawozdania finansowe) oraz realizujących największą sprzedaż pożyczek pozabankowych;
- Liczba wypełnionych ankiet: 19;
- Obraz rynku pożyczkowego w Polsce pokazuje, że trendy w biznesie największych instytucji pożyczkowych są wykorzystywane i realizowane przez mniejszych graczy, w związku z czym przyjęto, że wyniki badania odnoszą się do sytuacji całego sektora;
- CRIF połączył wyniki badania ankietowego i zestawiał (proporcjonalnie przeskalowując) z informacjami o procesowanych wnioskach i pożyczkach udzielonych w okresie styczeń – sierpień 2022 r. przez kilkadziesiąt instytucji pożyczkowych, których udział w rynku pożyczek pozabankowych stanowi ponad 90%;

- Celem badania jest oszacowanie czy i jaki wpływ na dostęp do finansowania pozabankowego przez Polaków będzie miało wprowadzenie określonych zmian w poziomie limitu pozaodsetkowych kosztów kredytu;
- Ankietowane firmy oszacowały zmianę liczby klientów, którym udzielono by pożyczki i zmianę kwoty udzielanych pożyczek przy różnych wariantach limitu pozaodsetkowych kosztów kredytu (dla przedziałów 0-40% oraz przy obecnym maksymalnym limicie kosztów pozaodsetkowych równym 55%), w relacji do sierpnia 2022 r.;
- Jako bazę do wyliczeń przygotowanych przez instytucje pożyczkowe przyjęto dane dotyczące liczby klientów, którym udzielono pożyczek oraz kwoty pożyczek z sierpnia 2022 r. - miesiąca, w którym instytucje te działały w oparciu o obecnie obowiązujące limity kosztów pozaodsetkowych;
- Wyliczenia dotyczyły stanu bezpośrednio po wejściu w życie przepisów ustawy antylichwiarskiej oraz zostały przygotowane w dwóch wymiarach:
 1. wartościowym – odnoszących się do zmiany kwoty udzielanych pożyczek.
 2. liczbowym – odnoszącym się do zmiany liczby klientów;
- Badanie nie dotyczyło propozycji określenia limitów dla kredytów udzielanych do 30 dni z uwagi na generalną ocenę braku możliwości udzielania pożyczek przy proponowanym poziomie limitu pozaodsetkowych kosztów równym 5% całkowitej kwoty kredytu, przy jednoczesnym zapewnieniu minimalnego poziomu rentowności.

Założenia do ankiety:

- W ankiecie limit pozaodsetkowych kosztów kredytu rozumiany jest jako sumaryczny procent całkowitej kwoty kredytu w ujęciu rocznym. Przykładowo – aktualnie obowiązujący poziom limitu, na który składa się 25% kwoty kredytu i 30% w skali roku (obowiązywania umowy kredytowej), prezentowany jest jako limit równy 55%;
- Maksymalne koszty pozaodsetkowe w całym okresie kredytowania, obowiązujące równoległe z limitem pozaodsetkowych kosztów kredytu w ujęciu rocznym, na potrzeby ankiety zostały przyjęte jak poniżej i dla poszczególnych poziomów limitu pozaodsetkowych kosztów kredytu w ujęciu rocznym nie przekraczają:
 - a. 0% dla limitu 0%
 - b. 45% dla limitu 10%, 18%, 20%, 30%
 - c. 75% dla limitu 45%
 - d. 100% dla limitu 55%
- Przyjęto, że część stała limitu kosztów pozaodsetkowych w ujęciu rocznym wynosi:
 - a. 45% tego limitu dla limitów w wariantach 10%, 18%, 45%, 55% (np. dla szacowanego limitu 10% część stała wynosi 4,5%, dla limitu 45% wynosi 20,25% etc.)
 - b. 50% tego limitu dla limitów 20% i 30% (tj. część stała i zmienna są równe)
- % zmiany (liczbowo) rozumiany jest jako % udział klientów, którym w skali miesiąca udzielono by pożyczki w relacji do liczby klientów, którym udzielono pożyczki w sierpniu 2022 r.
- % zmiany (wartościowo) rozumiany jest jako % udział w wartości pożyczek, których udzielono by w skali miesiąca w relacji do wartości z sierpnia 2022 r.

CRIF to wiodący dostawca informacji kredytowej w Europie oraz jeden z kluczowych podmiotów w skali światowej, dostarczających zintegrowane usługi i rozwiązania z zakresu informacji biznesowej oraz handlowej, zarządzania kredytami i marketingiem, który znalazł się na liście FinTech 100 - prestiżowym rankingu wiodących dostawców technologii dla branży usług finansowych na całym świecie.

Obecnie z rozwiązań i usług CRIF korzysta ponad 10 500 instytucji finansowych, 600 instytucji ubezpieczeniowych, 82 000 klientów biznesowych i 1 000 000 klientów indywidualnych w 50 krajach.

CRIF w Polsce czerpie z międzynarodowego doświadczenia grupy w zakresie projektów dedykowanych dla sektorów pożyczkowego, bankowego, windykacyjnego, faktoringowego. We współpracy z Partnerami wyznacza trendy na rynku finansowym, dostrzegając szanse dla rozwoju biznesu. Bierze również aktywny udział w dialogu dotyczącym zmieniającej się rzeczywistości legislacyjnej dotyczącej branżę pożyczkową, jednoznacznie wspierając jej działania na rzecz wypracowania rozwiązań zapewniających bezpieczne funkcjonowanie każdego z uczestników tego rynku – od pożyczkobiorców po pożyczkodawców.

Fundacja Rozwoju
Rynku Finansowego

